
Sprawa uniwersyteckiego podręcznika historii literatury polskiej.

Biuletyn Polonistyczny 3/9, 5-7

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

I. INSTYTUT BADAŃ LITERACKICH PAN

SPRAWA UNIWERSYTECKIEGO PODRĘCZNIKA HISTORII LITERATURY POLSKIEJ

Nie ulega wątpliwości, że w ramach tzw. zamówienia społecznego, stawianego przez opinię historykom literatury polskiej, miejsce centralne zajmuje sprawa opracowania dziejów owej literatury na poziomie uniwersyteckim. Od paru lat ucichła wybuchająca periodycznie każdej jesieni dyskusja wokół podręczników szkolnych tego przedmiotu, wygląda, że - lepsze czy gorsze - zasadniczo pełnią one swoją rolę w nauczaniu przeduniwersyteckim. Tym bardziej paląca staje się potrzeba nowoczesnego ujęcia metodycznego dla nauczania uniwersyteckiego i dla samodzielnego studium historii literatury polskiej.

Czy i jakie przygotowania w tym kierunku zostały poczynione? Kiedy można się spodziewać publikacji, bodaj częściowej, uniwersyteckiego zarysu historii literatury polskiej? Wreszcie - jakim sposobem mają być usunięte przeszkody, które już raz, przed pięciu laty, przekreśliły podjętą w tym kierunku inicjatywę, pozostawiając jej ślad tylko w postaci rozprawki K. Wyki "O uniwersytecki podręcznik historii literatury polskiej" /"Pamiętnik Literacki", 1955, z. 1/.

Nie wdając się bliżej w roztrząsanie tych powodów ani też nie podejmując próby odpowiedzi, dlaczego podobna inicjatywa historyków rozwija się pomyślnie i konsekwentnie, wypada powiedzieć po prostu, że zagadnienie tego rodzaju podręcznika to przede wszystkim zagadnienie zespołu kilku autorów, zarówno stojących na identycznym, bądź bardzo zbliżonym stanowisku metodologicznym, jak gotowych w określonym czasie pracę podjąć i terminu dotrzymać. Przy szczupłości kadry samodzielnych pracowników nauki w zakresie polonistyki trudno bowiem marzyć o zespołach tak licznych i różnych w stosunku do każdej epoki, jak ma to miejsce wśród historyków.

Tego rodzaju zespół autorski został w ciągu roku 1960 uformowany w Instytucie Badań Literackich PAN, pod kierunkiem prof. Stefana Żółkiewskiego. Zespół swoją kompetencją naukową zdolny objąć całość historii literatury polskiej, w sposób wszakże swobodny i indywidualny, pozostawiający poszczególnym autorom dużą samodzielność ujęcia w ramach chronologicznych epoki, która przez danego autora zostanie opracowana. W jego skład, pod wymienionym już kierownictwem, weszli /wyliczając nazwiska według chronologicznej kolejności reprezentowanych epok/: prof. prof. Kazimierz Budzyk, Jan Kott, Zdzisław Libera, Wacław Kubacki, Henryk Markiewicz, Kazimierz Wyka i Stefan Żółkiewski.

Nie oznacza to, ażeby tomów uniwersyteckiego zarysu historii literatury polskiej należało się spodziewać w kolejności wyliczonych nazwisk, to znaczy od staropolszczyzny po stulecie XX. Zarówno potrzeba społeczna wskazuje, jak też stan zaawansowania pracy nad wstępnym i pomocniczym /choć materiałowo znacznie obszerniejszym/ wydawnictwem "200 lat literatury polskiej" takie postępowanie umożliwia, a mianowicie rozpoczęcie pracy i publikacji od okresów bliższych. Wygląda, że to odwrócone chronologicznie postępowanie argumentów szczegółowych nie wymaga, zwłaszcza jeśli pamiętać, że dla literatury przedromantycznej istnieje i zadanie swoje spełnia "Historia literatury polskiej" Juliana Krzyżanowskiego.

Tak więc najwcześniej /rok 1962/ rozpoczęta zostanie praca nad zarysem literatury w latach 1890-1918 /K.Wyka/. Lata 1918-1939 opracowuje S.Żółkiewski. Rok później /1963/ praca nad okresem poprzednim: 1864-1890 /H.Markiewicz/. W.Kubacki wziął na siebie zadanie opracowania okresu 1821-1863 /romantyzm i literatura w kraju/. Oświecenie polskie i okres przejściowy do romantyzmu polskiego /1763-1820/ w pierwszej swej części zostanie napisany przez J.Kotta, w drugiej części przez Z.Liberę. Całość literatury staropolskiej do czasów saskich włącznie przypada na K.Budzyka. Łatwo dostrzec, że obciążenia poszczególnych autorów są nierównomierne, a zatem wykonanie zadania w przypadkach, gdzie to obciążenie jest szczególnie widoczne, może się przeciągnąć.

Tego rodzaju układ autorów pozwala również przewidzieć, jaki charakter będzie miał zapewne wykład historii literatury polskiej w ten sposób wykonany. Chodzi przecież przede wszystkim o wykonanie zadania, które określiśmy jako podręcznik uniwersytecki. W języku polskim termin taki może sygnalizować przynajmniej dwa typy ujęcia. Może oznaczać podręcznik do uniwersyteckiego nauczania, o zawartości treściowej stanowiącej tę sumę wiadomości, niżej której absolutnie zejść nie można. Z niemiecka - Lehrbuch. Może oznaczać podręcznik do samodzielnego i uniwersyteckiego - w sensie poziomu wykładu i stosunku do stanu wiedzy - studium historii literatury. Z niemiecka - Handbuch. Biorąc przykład od najbliższych sąsiadów: wielotomowa "Historia Polski" publikowana przez Instytut Historii PAN. To typowy Handbuch, który skrócony poważnie i bardziej dydaktycznie ujęty stanie się Lehrbuchem.

Zarys historii literatury polskiej, który może powstać i który powstanie pod piórem wymienionych autorów, nie mieści się w tych dwu zasadniczych typach. Rzecz jasna, że nie będzie to dydaktycznie uporządkowany i do wiadomości koniecznych ograniczony Lehrbuch, ale też nie będzie to na podstawie jednolitych tez kolektywnie opracowany Handbuch. Zarys

omawiany reprezentuje możliwość inną: po prostu sześć indywidualnych książek o podstawowych okresach literatury polskiej, ułożonych w porządku chronologicznym i ściśle się ze sobą w tym porządku stykających. Suma takich sześciu książek dać powinna, rzecz oczywista, całość zbliżoną do Handbucha.

Nie tutaj miejsce dyskutować przedwcześnie, jakie zalety i korzyści, a jakie wady i niedostatki może ukazać podobne ujęcie. Po prostu, i to chyba powinno decydować, jest ono koncepcyjnie jedynym, na jakie aktualnie stać obecne pokolenie historyków literatury polskiej.

50 ROCZNICA "PAMIĘTNIKA LITERACKIEGO"

Ukazujący się w roku bieżącym rocznik "Pamiętnika Literackiego" /a wyszły już trzy zeszyty tego rocznika, w tym zeszyt 3 - w pięknej szacie graficznej - poświęcony całkowicie tematyce Millenium/ opatrzony jest numerem LI. PL ma już bowiem za sobą 50 zamkniętych roczników.

Warto przy tej jubileuszowej okazji przypomnieć - choć pokrótce - dzieje tego czasopisma. Przypomnieć właściwie już po raz drugi, bo pierwszy, również skrótowy, przegląd dziejów PL, obejmujący lata 1902-1939, dał J.Krzyżanowski w rozprawie wstępnej do "Bibliografii Pamiętnika Literackiego", opracowanej w r.1948 przez Z.Świdwińską¹.

x

Podając datę powstania PL - rok 1902, pamiętać należy, że pismo to jest właściwie kontynuacją założonego w r.1887, z inicjatywy Romana Pilata, "Pamiętnika Towarzystwa Literackiego im.Adama Mickiewicza", pisma naukowo-literackiego poświęconego krzewieniu naukowej znajomości życia i dzieł poety. W latach 1887-1898 ukazało się sześć roczników tego pisma, pod redakcją R.Pilata.

Po kilkunastu latach owocnej egzystencji "Pamiętnika Towarzystwa Literackiego im.Adama Mickiewicza" kontynuowanie pisma poświęconego studiom wyłącznie mickiewiczowskim okazało się niecelowe. Wówczas powstała myśl rozszerzenia tematyki pisma na całość zagadnień związanych z nauką o historii i krytyce literatury polskiej i myśl ta stała się załączkiem "Pamiętnika Literackiego".

¹ Z.Świdwińska, Bibliografia "Pamiętnika Literackiego" i "Pamiętnika Towarzystwa Literackiego im.Adama Mickiewicza". 1887-1939.Szkicem o "dziejach dwu Pamiętników" poprzedził J. Krzyżanowski. Warszawa 1948.